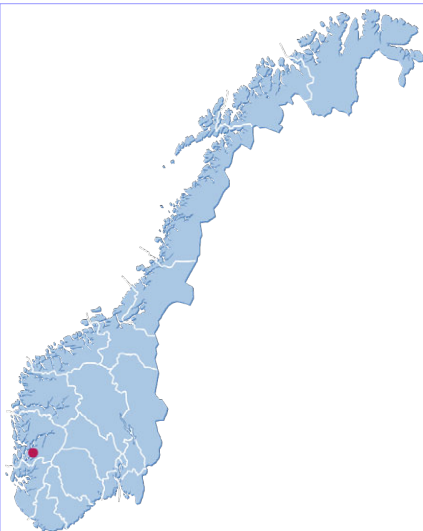
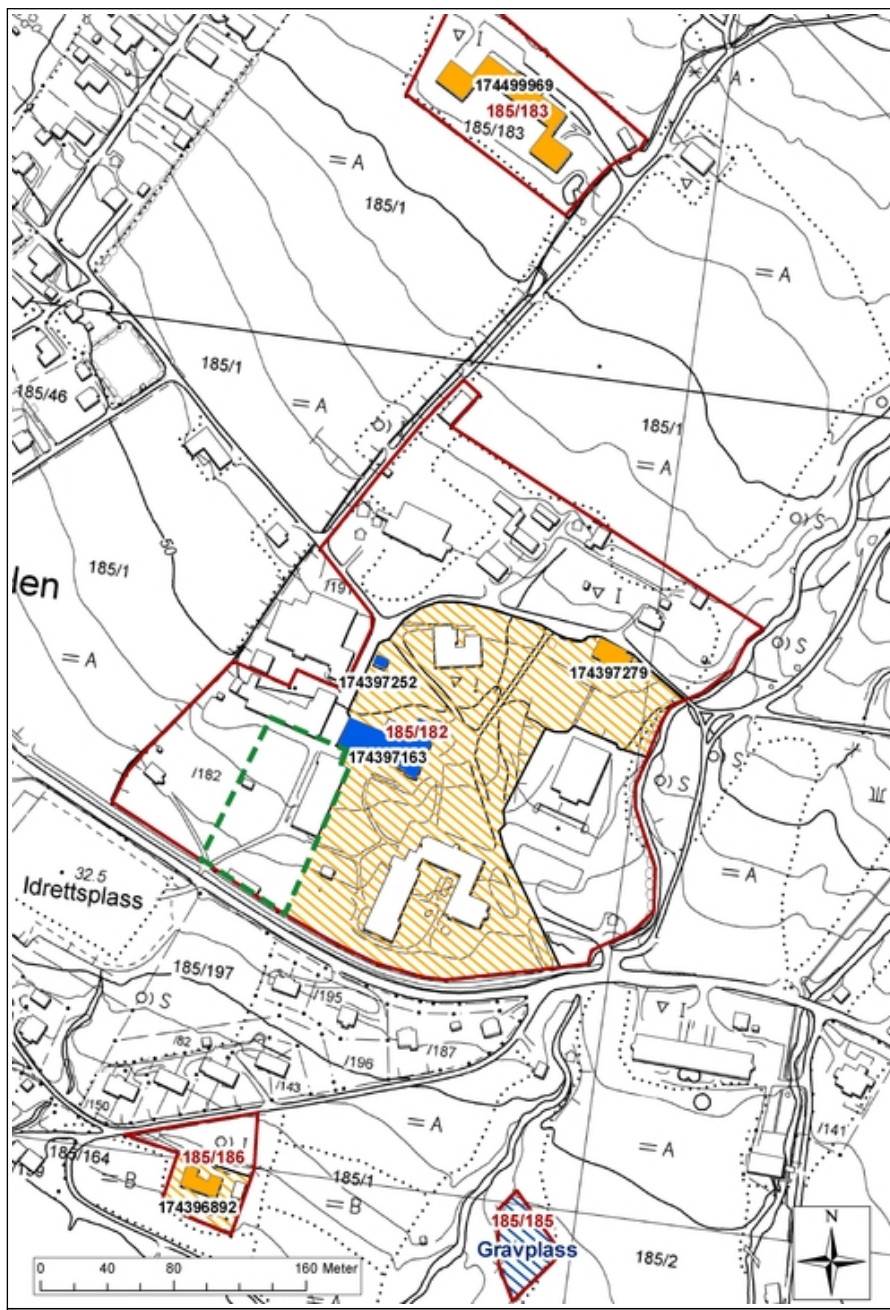


**Bygnings- og eiendomsdata**

Fylke: Hordaland
 Kommune: 1224/Kvinnherad
 Opprinnelig funksjon: Psykiatrisk sykehus
 Nåværende funksjon: Psykiatrisk sykehus
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 24

**Bygningsoversikt, omfang vern**

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901357	320101-Valemoen (gml. bygget)	1909	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	174397163	185/182
9901362	320108-Administrasjons-bygg	1875	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	174397279	185/182
9901363	320109-Søsterheim	1954	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	174499969	185/183
9901364	320114-Ekely	1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	174396892	185/186
9901375	320153-Gamle brannstasjon	1910	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	174397252	185/182
9903014	Gravlund	1911	Verneklasse 1, fredning	Utomhus	-	185/185

Vern kompleks

Formål:	Formålet med vernet er å bevare et representativt utvalg av de mest sentrale bygningene i et anlegg med betydelig kulturhistorisk interesse. Vernet skal sikre anleggets opprinnelige og eldre utforming med et utvalg bygninger, park/hageanlegg og opprinnelige lufteskur. Deres innbyrdes sammenheng og opprinnelig materialbruk og vegetasjon/beplanthning skal opprettholdes samt kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet. Parkanlegget/ uteområde skal bevares og forvaltes som helhet og den visuelle og funksjonelle sammenhengen med vernete deler av sykehusanlegget skal opprettholdes.
Begrunnelse:	Valen har stor betydning som arkitektur- og helsehistorisk typisk eksempel på psykiatriske sykehus etablert tidlig på 1900-tallet: Parkmessig opparbeidete uteområder, gjenbruk av eldre bygningsmasse, sentraler med lukkede avdelinger fra tidlige 1900-tall med senere tilbygg og utvidelser. De utvalgte bygningene og gravlunden representerer både bredde i funksjonstyper og tidsdybden i kulturmiljøet. Sykehuset med sitt bygningsmiljø og uteområder representerer karakteristiske elementer i et ellers jordbruksdominert landskap mellom åsen og fjorden. Sykehuset var det første asylet i fylket og det første utenfor byene på Vestlandet og har hatt en viktig regional betydning som drivkraft i utviklingen av tettstedet Valen. Sykehusmiljøet er representerer derfor kulturminneverdier både på nasjonalt og regionalt nivå.
Omfang:	Vernet omfatter det opprinnelige tuberkulosehjemmet Ekely, hovedbygningen, nåværende Valemon, fra første byggeperiode 1908-10, direktørbolig/administrasjonsbygg (oppr. våningshus) fra 1875, brannstasjon, søsterhjem, lufteskur kvinneavdelingen samt gravlunden. Vernet omfatter også parkanlegg / uteområde med lufteskur og uthus som vist på kart.

Beskrivelse kulturmiljø

- Bakgrunn

Valen sykehus ligger i Sunnhordland, i utkanten av tettstedet Valen. Tettstedet for en stor del bygd opp rundt arbeidsplassene i institusjonen. Etter forgjeves forsøk på å få etablert statlig asyl på Vestlandet vedtok daværende Søndre Bergenhus amt i 1908 å bygge eget sykehus for sinnslidende, behovet var stort. De eneste psykiatriske sykehusene i fylket var de kommunale Neevengården og Møllendal i Bergen. Forholdene for mange sinnslidende var under enhver kritikk. Gården Nordre Valen ble kjøpt i 1908. Første ledd i utbyggingen var ny vei fra dampskipsbrygga til byggetomten. Stein til grunnmur ble brutt nedenfor Klovåsen, tømmer ble hogd i egen skog. Sykehuset åpnet i 1910, arkitekt var Sigurd Lunde i Bergen. Sykehuset ble organisert med 9 avdelinger, 2 låste vaktavdelinger, (hhv. menn og kvinner), 2 avdelinger for rolige/rekonvalesenter (hhv. menn og kvinner), 4 avdelinger for urolige (hhv 2 for menn og 2 for kvinner) samt en åpen avdeling. Oppinnelig besto sykehuset av to store murbygg, ett med mottaksavdeling og ett med sentralavdeling, i tillegg ble det reist et kolonibygget for arbeidsføre mannlige pasienter. Sykehusbygningene ble lagt til området umiddelbart vest og nordvest for det opprinnelige tunet. Det var planlagt 101 plasser for menn og 80 for kvinner. Sykehuset bygget også egen kraftstasjon med magasiner og rørgater. Pasientbyggene fikk heis og skal ha vært de første sykehusbygg i landet med elektrisk oppvarming. Driften var som ved andre tilsvarende institusjoner i stor grad basert på selvforsyning. Gårdsdriften inkludert frukt dyrking, gartneri og skogbruk, skaffet sykehuset mat og var også en form for arbeidsterapi for arbeidsføre pasienter. I slutten av åpningsåret hadde sykehuset et bibliotek på 64 bøker og det var innlagt 96 pasienter, 94 av disse ble betegnet som fattige, trolig var det fattigstyrene i hjemkommunene som betalte oppholdet. To pasienter ble betegnet som private, antakelig dekket de kurpengene selv. Lokale protester mot å jordfeste pasienter på kirkegården medførte at sykehuset fikk egen gravlund. Få år etter åpningen hadde sykehuset overbelegg. Gården Handeland sør for Valen ble kjøpt inn som koloni for arbeidsføre. De opprinnelige hovedbyggene ble utvidet flere ganger på 1920-tallet, samtidig ble sykehuset omorganisert slik at sentralavdelingen ble ren kvinneavdeling og mottaksavdelingen ble ren mannsavdeling. I 1934 overtok sykehuset det nedlagte tuberkulosehjemmet Ekely ved Valevågen, der var virksomheten flyttet til nybygg i Jondal. Samme år ble Søndre Valen gård kjøpt til og tatt i bruk som koloni. Etter dette var sykehusets eiendom på ca 10000 da, hvorav 500 da dyrket, en av de største jordbrukseiendommene i Hordaland. På denne tiden hadde Valen de laveste nettoutgiftene per liggedag, i landet, det laveste kostøret og lavest lønnsutgifter per liggedag, pga. færre ansatte. Utbygging av sykehuset med en rekke økonomibygget fortsatte før og etter krigen. I etterkrigsårene ble det også bygget en rekke personalboliger, blant annet det monumentale søsterhjemmet. Utbyggingen og fortettingen av sykehuset har fortsatt helt til de senere år med nye pasientbygg, nytt vaskeri etter brann, og velferdsbygg og kapell. Pasienttallet har som ellers ved de store psykiatriske sykehusene sunket jevnt siden en topp på 1960-tallet. Da hadde Valen 530 pasienter mot drøyt 100 i 2001.

- Dagens situasjon

Komplekset ligger vestvendt med fjellet bak og utsikt mot sjø og øyer. Terrenget skråner ned mot fjorden og Valevågen. Det sentrale sykehusområdet med hovedbygninger, tekniske bygg, m.v. ligger i parkmessig opparbeidet uteareal. Anlegget domineres av de to hovedbygningene Hordabu og Valemon, begge med sterkt kontrastfylt eksteriør med de opprinnelige byggene i mur fra 1909 og nyere tilbygg kledd med lakkerte profilerte plater. Bygningsmassen er sammensatt og speiler mye av det 20 århundre med stor variasjon i volumer, målestokk, materialer, funksjon og formspråk. Bygningene er heget inn av store løvtrær og glidende overgangssone til et kulturlandskap med vannførende vassdrag, løvskog, og strandsone med båtahn brygger. Det sentrale sykehusområdet avgrenses i vest av riksveien med villaområde på nedsiden. Mot sør danner nordre Valeelv naturlig grense, mens jordveier danner grense mot nord og øst. Tidligere og nåværende personalboliger ligger i randsonen til det sentrale sykehusområdet og glir over i bebyggelsen i tettstedet. Gårdsbruket ble skilt ut fra sykehuset ved etableringen av helseforetakene, og eies og drives nå av Hordaland fylke.

Eiendomshistorikk

1908 Norde Valen kjøpt etter avisannonsering. Anleggsarbeidet starter opp.
 1910 Valen asyl i drift.
 1916 Første påbygging av mottaksavdelingen
 1921 Kjøp av gården Handeland sør for Valen, tas i bruk som koloni.
 1922-24 Utvidelser av begge hovedbygg, omorganisering av asylet.
 1934 Kjøp av Søndre Valen, tas i bruk som koloni, samlet eiendom etter dette ca 10000 da, 500 da dyrket.
 1934 Det nedlagte Ekely tuberkulosehjem overtas.
 1935 Navneendring fra Valen asyl til Valen sykehus.
 1936 Nytt vaskeri.
 1939 Nytt kjøkkenbygg, nye kraftaggregater.
 1950 Nye låve/driftsbygning, gammel driftbygning ominnredet til verksteder.
 1954 Nytt søsterhjem.
 1954-58 Ny utvidelse kvinnesentralen (nåv. Valemon), overskridelser fører til granskning.
 1960-62 Utvidelser mannsentralen (nåv. Hordabu).
 1970-72 Kringlebakken bygges, første bygg med enerom og kjønnsblandete avdelinger.
 1980 Ny fløy på Hordabu.
 1981 Ny fløy på Valemon.
 1982 Ekely omgjort fra koloni til rehabiliteringsavdeling.
 1984 Vaskeriet brent. Skogheim, Nordre Valen koloni nedlagt.
 1986 Vaskeriet gjenoppbygget.
 1989 Søre Valen nedlagt som koloni.
 1995 Vendeland avvikles som koloni.
 1999 Velferdsbygg og kapell innviet.
 2002 Lov om spesialisthelsetjenesten, eiendommen delt opp: Sykehuset overført til staten, gårdsbruket og andre deler av eiendommen fortsatt i fylkeskommunalt eie.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901357
GAB nr: 174397163
Navn: 320101-Valemoen
(gml. bygget)
Oppført: 1909



Byggnr: 9901362
GAB nr: 174397279
Navn: 320108-
Administrasjons-bygg
Oppført: 1875



Byggnr: 9901363
GAB nr: 174499969
Navn: 320109-Søsterheim
Oppført: 1954



Byggnr: 9901364
GAB nr: 174396892
Navn: 320114-Ekely
Oppført: 1915



Byggnr: 9901375
GAB nr: 174397252
Navn: 320153-Gamle
brannstasjon
Oppført: 1910



Byggnr: 9903014
GAB nr: -
Navn: Gravlund
Oppført: 1911



Utomhusanlegg

Elementnr: 01
Elementnavn: Park,
utearealer
sykehusområdet.
Beskrivelse:





Oversiktsbilde Valen.



Oversiktsbilde Valen.



Valen-området, sett mot brannstasjonen og Valemoen. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



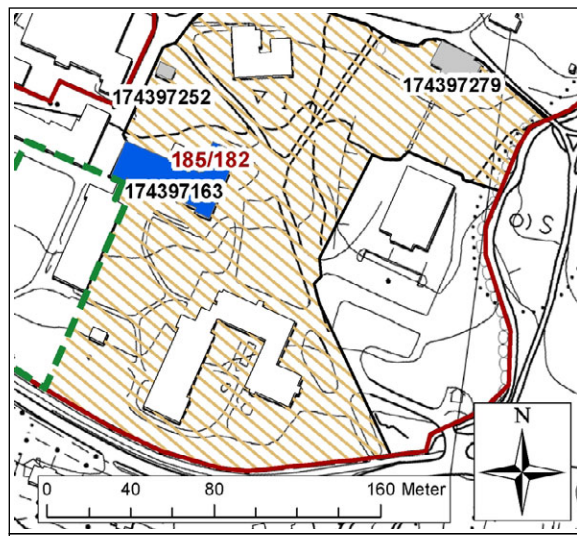
Fra Valen. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Fra uteområdet. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HV Helse Fonna HF
GAB nr:	174397163
Gnr/bnr:	185/182
Oppført:	- 1909
Byggherre:	Søndre Bergenhus amt
Arkitekt:	Sigurd Lunde, Bergen
Opprinnelig funksjon:	Helse/pleie
Nåværende funksjon:	Helse/pleie
Bygningsart:	Sykehus
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Pusset, malt beinhvit murbygning i fallende terreng, vinkelformet grunnplan, hovedfløy i tre etasjer med utskyttende tverrstilte volumer i hver ende med mansardtak, sidefløy fire etasjer med valmtak. Høy sokkel i råkopp, strukturspuss i veggflater, smijernsdetaljer, stående sprossedelte vinduer, påbygget heishus bakside. Innvendig delvis godt bevarte interiører fra opprinnelig byggeperiode og fra 1950-tallet. Loftsinteriør med skap/hylleinnredning til oppbevaring av pasientenes private klær/eiendeler. Flere arbeidssaler med glass i mellomliggende skillevegger. To innvendige trapperom med godt bevarte dører med overfelt i glass med jugenddetaljer. Deler av bygget helt modernisert i senere tid med nyere dører osv i korridorer.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget som hovedbygning 1908-09 med sentralavdeling inndelt i manns og kvinneavdelinger hver med differensiert inndeling etter pasientenes diagnoser. Arbeidssaler og personalhybler på loftet, tekniske rom, kjøkken m.v. i kjelleretasjen. Senere omorganisert slik at sentralavdelingen ble ren kvinneavdeling. Stigende pasientall og kronisk overbelegg førte til utvidelser både i 1920-årene og på 1950-tallet. Bygningens historie er ikke kartlagt i detalj, men på 1950-tallet ble bl.a. taket løftet og vinduene forhøyet i midpartiet for bedre utnyttelse av loftsetasjen. Samtidig ble nordfløyen bygget til. I senere tid er deler av bygningen modernisert med nyere innvendige dører osv.

Bygningshistorikk

1908	1910	Første pasienter flyttet inn i oktober 1910.
1922	1924	Utvidelser av hovedbygget, tatt i bruk som ren kvinneavdeling, omorganisering av asylet.
1954	1958	Ny utvidelse av kvinnesentralen med bl.a. sidefløy mot nordøst, overskridelser fører til granskning.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare Valemon som arkitektur- og helsehistorisk representativt eksempel på hovedbygning på psykiatrisk sykehus fra 1909 og med senere endringer og påbygg fra 1950-tallet. Vernet skal sikre sykehusets opprinnelige arkitektur med senere endringer. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes. Formålet med vern av interiøret er å opprettholde opprinnelig rominndeling med bygningsdeler, overflater og materialbruk, belysning, armaturer og detaljer, samt opprinnelig inventar. Formålet er også å bevare bygningens deler fra 1950-tallets utbygging som representative eksempel på endringer innenfor psykiatriske sykehus i 20. århundre.
Begrunnelse:	Valemon har høy arkitekturhistorisk og helsehistorisk verdi som pasientbygg og som del av et samlet bygningsmiljø med svært stor bevaringsverdi. Bygget ble reist som hovedbygg for sykehuset og danner et helt vesentlig bygningselement i sykehusets sentrale område. Bygningen er typisk for psykiatriske sykehusanlegg fra tiden omkring 1910 og av de første med en stor monumental hovedbygning, en såkalt sentral med både manns- og kvinneavdelinger under samme tak. Senere utvidelser og særlig tilbygg fra 1950-tallet vitner om stigende pasientall og kronisk overbelegg. Endringene er representative for denne perioden ved psykiatriske sykehus i Norge og gir hovedbygget stor tidsdybde. Valemon er representativ for endringsprosesser innenfor psykiatriske sykehus gjennom store deler av 20. århundre. I interiøret er særlig loftsinnredning, arbeidssaler, bad mv av betydelig historiefortellende verdi.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør i sin helhet. Vernet omfatter ikke tilbygget fra 1981 (Nye Valemon).
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9901357 320101-Valemoen (gml. bygget)

Kompleks 9900126 Valen sjukehus

Interiør

Interiørnr: 01

Interiørnavn: Trapperom

Beskrivelse:



Interiørnr: 02

Interiørnavn: Arbeidssal

Beskrivelse:



Interiørnr: 03

Interiørnavn: Dusj/bad.

Beskrivelse:



Interiørnr: 04

Interiørnavn: Loft

Beskrivelse:



Interiørnr: 05

Interiørnavn: Vaskerom

Beskrivelse:



Valemoen sett fra nord. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Bygningen sett fra sørøst. Sammenkobling mot nybygg t.v. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

BYGNING 9901357 320101-Valemoen (gml. bygget)

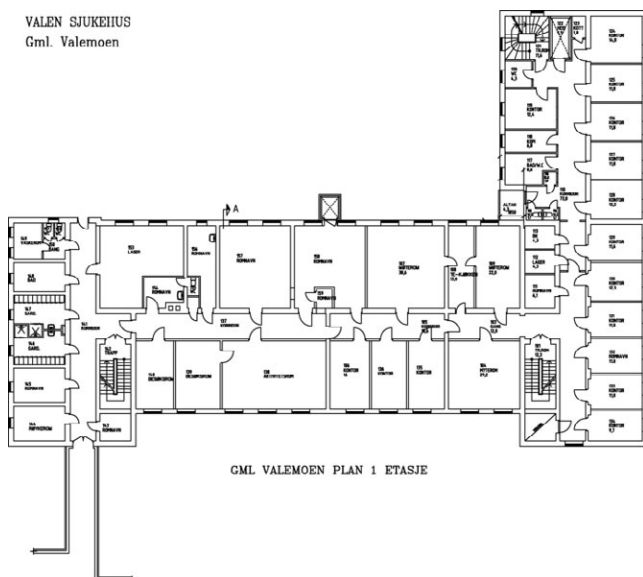
Kompleks 9900126 Valen sjukehus



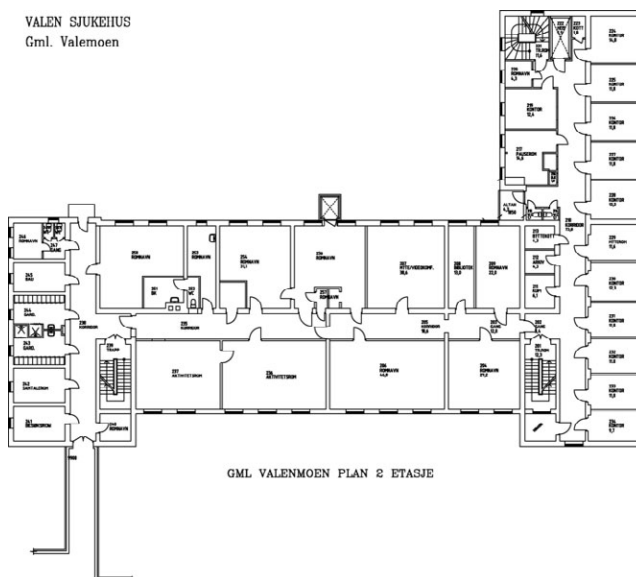
Bygningsdetaljer på sørfasaden. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Slik er gamle og nye Valemoen forbundet. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Plantegning 1. etasje.



Plantegning 2. etasje.

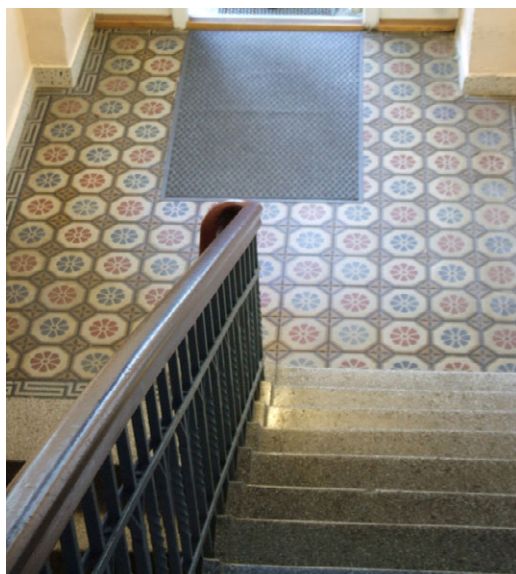


Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Arbeidssal. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Dør mot trapperom. Foto: Marte Oftedal, Forsvarsbygg.



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

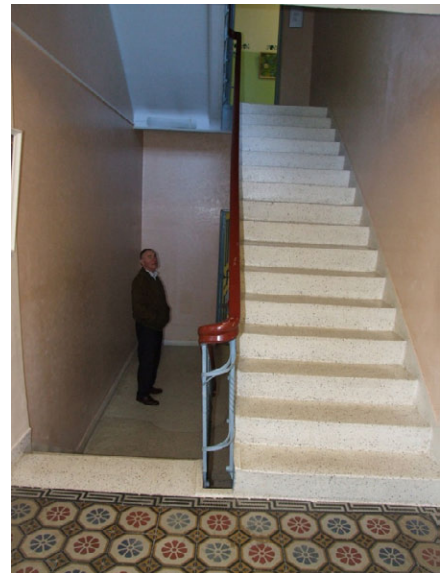
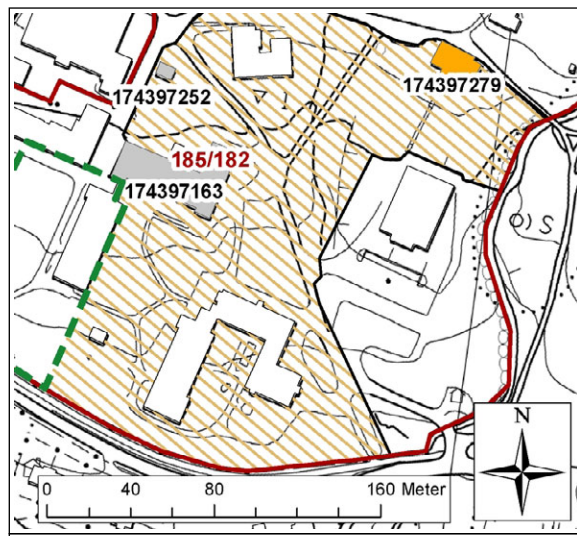


Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HV Helse Fonna HF
GAB nr:	174397279
Gnr/bnr:	185/182
Oppført:	- 1875
Byggherre:	Eier Nordre Valen gård
Arkitekt:	Ikke opplyst.
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Helse/pleie
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To etasjes hvitmalt trebygning, supanel, spissvinklet saltak, utbygg med tverrgavl og utgang til terreng i hovedfasade. Sprossedelte vinduer gulmalt omramming. Mindre og lavere toetasjes tilbygg mot sør, stumpvinklet tak.

Sammendrag bygningshistorie

Opprinnelig våningshus fra 1875 for gården Nordre Valen. Muligens delvis ombygget/modernisert da sykehuset ble bygget. Bilder fra ca. 1920 viser at bygget på den tid hadde samme ytre form som i dag. I lang tid benyttet som overlege- / direktørbolig. Senere benyttet til administrasjon og legekontorer.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare administrasjonsbygget som eksempel på eldre større våningshus ombygget og gjenbrukt til sykehusformål. Vernet skal sikre sykehusets opprinnelige arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes.
Begrunnelse:	Administrasjonsbygget har stor verdi som del av et samlet bygningsmiljø med høy verneinteresse. Bygningen har med sin plassering sentralt i øvre del av anlegget betydelig symbolverdi og miljøverdi. Bygningen er i eksteriøret et godt bevart eksempel på større vestlandsk våningshus fra omkring 1875. Bruk av eldre bygg som direktør/overlegebolig var typisk for mange sykehus. Størrelse, beliggenhet og utforming gir et bilde av sterkt differensiert boligstandard og sosiale forhold på sykehuset. Bygningen er slik et viktig historiefortellende element i sammensatt bygnings- og sykehusmiljø fra 20.århundre.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Sørfasaden med hage. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



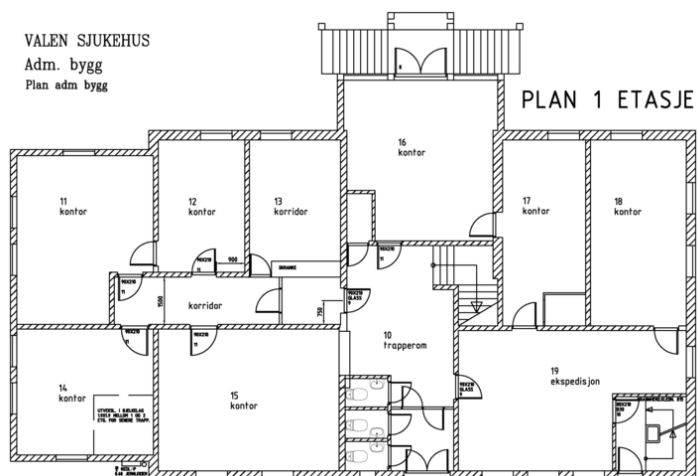
Bak-/nordsiden av bygningen. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



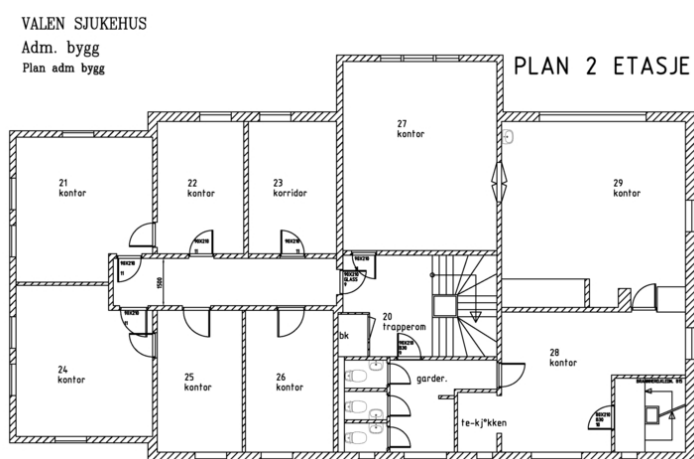
Boligen sett fra sørvest. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Vestfasaden. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



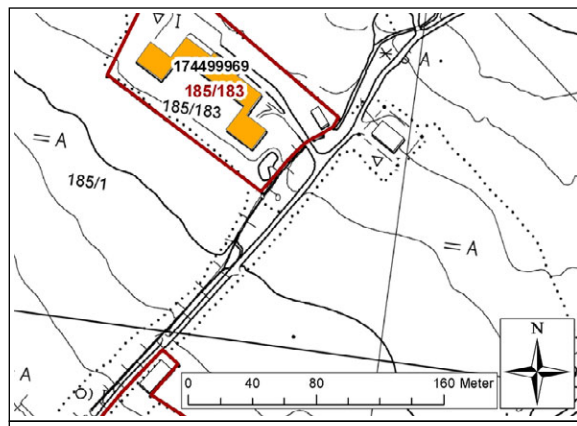
Plantegning 1. etasje.



Plantegning 2. etasje.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HV Helse Fonna HF
GAB nr:	174499969
Gnr/bnr:	185/183
Oppført:	- 1954
Byggherre:	Hordaland fylke
Arkitekt:	Torgeir Alvsaker
Opprinnelig funksjon:	Helse/pleie
Nåværende funksjon:	Helse/pleie
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Trefløyet pusset, hvitmalt murbygg med rødmalt supanel på gavler, lufteveranda gavlvegger hovedfløy. Langstrakt tre etasjes hovedfløy med mansardtak, to etasjes sidefløyer med halvvalm. Rektangulære gulmalte torams vinduer, dels hvimalte vippevinduer med falsk midtpost.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget som søsterhjem for sykehuset med større hybler og leiligheter for oldfrue og oversykepleierske i sidefløyer. Deler av bygget innvendig rehabilitert /modernisert i senere tid.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare søsterhjemmet som et arkitektur- og helsehistorisk verdifullt eksempel på personalbolig/hybelbygg fra 1954. Vernet skal sikre søsterhjemmets opprinnelige arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes.
Begrunnelse:	Søsterhjemmet har med sin monumentale beliggenhet og utforming betydelig symbolverdi og miljøverdi. Bygningen er et arkitektur- og helsehistorisk verdifullt eksempel på personalbolig/hybelbygg fra 1954. Som del av et samlet bygningsmiljø har bygningen med svært stor historiefortellende verdi. Bygningens barokkinspirerte planform og takløsning er unik i periodens sykehusarkitektur. Utformingen speiler det historistiske formspråket på Valemon og Hordabu, og er et enestående eksempel på tilpasningsarkitektur i perioden. Den øvrige utformingen er ellers utpreget nøktern og tidstypisk med lite detaljer. Søsterhjemmet har relativt sett høy grad av autenticitet i eksteriøret.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



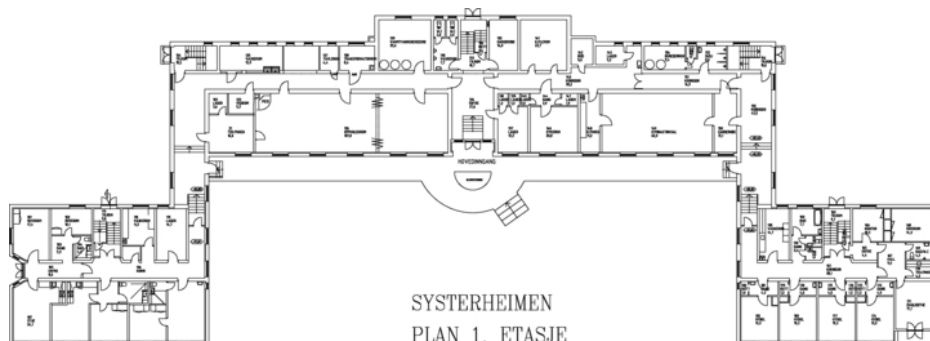
Søsterhjemmet sett fra sør. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Bygningen sett fra øst. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



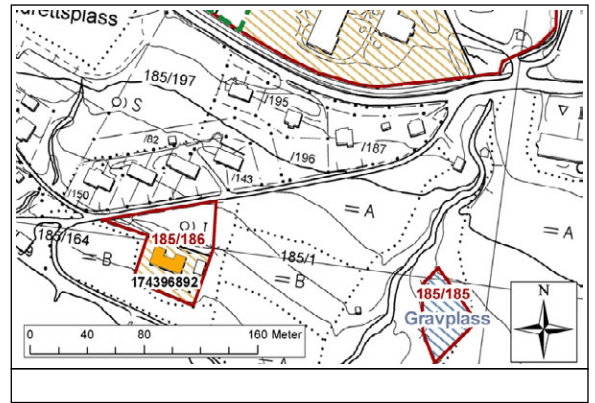
Hovedfasade mot vest med nordre sidefløy. Foto: Marte Oftedal, Forsvarsbygg.



Plantegning 1. etasje.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HV Helse Fonna HF
GAB nr:	174396892
Gnr/bnr:	185/186
Oppført:	- 1915
Byggherre:	Søndre Bergenhus amt
Arkitekt:	Ole Landmark
Opprinnelig funksjon:	Helse/pleie
Nåværende funksjon:	Helse/pleie
Bygningsart:	Sykehus
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Hvitmalt supanelt bygning i halvannen etasje, rektangulært hovedvolum med to korte sidefløyer mot gårdsplass, nybarokk. Helvalmet tak, stor takark med tverrgavl flankert av to rundbuede kvistoppbygg i hovedfasade, mindre takarker kortsider. Stor terrasse med trapp til terreng i sørvest. Torams vippevinduer med falske sprosser. Frittliggende uthus i halvannen etasje, saltak, stående rødmalt kledning, sprosdedelte midtpostvinduer, hvitmalt omramming og detaljer, takstein i mørk betong.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget som tuberkulosehjem for 20 pasienter. Legestilling kombinert med reservelegestilling på Valen. Tuberkulosehjemmet fikk anlagt parkmessig vegetasjon ned mot sjøen samt kjøkkenhage som bidro til stor grad av selvforsyning. I løpet av de 19 årene tuberkulosehjemmet var i drift ble det behandlet over 850 pasienter, av disse døde 185 på Ekely. Virksomheten ble flyttet til det nybygde tuberkulosesykehuset i Jondal i 1934 og bygningen ble overtatt av Valen sykehus som avdeling for tuberkuløse sinnslidende. Etterhvert som tuberkulosen gikk tilbake fikk Ekely funksjon som koloni før den ble post for rehabilitering og deretter habilitering.

Bygningshistorikk

1915	Bygget og tatt i bruk som tuberkulosehjem
1958	Bygningen modernisert
1982	Tatt i bruk som post for rehabilitering, etterhvert som post for habilitering av yngre pasienter.
1934	Virksomheten og pasientene flyttet til det nybygde tuberkulosesykehuset i Jondal, Hardanger Overtatt av Valen sykehus som tuberkuloseavdeling for sinnslidende.
1980	Avviklet som koloni for eldre langtidspasienter.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare Ekely som et arkitektur- og helsehistorisk verdifullt eksempel på et lite tuberkulosehjem fra 1915 med senere funksjon som psykiatrisk avdeling. Vernet skal sikre bygningens og uthusets opprinnelige arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes. Eldre vegetasjon skal opprettholdes og store trær skal bevares.
Begrunnelse:	Ekely er et godt bevart eksempel på en mindre tuberkuloseinstitusjon fra tidlig 20. århundre. Bygningen er representativ for en bygnings- og institusjonstype som fulgte den økte offentlige satsingen på tuberkulosebekjempelse i perioden. Ekelys senere historie er typisk også for andre mindre tuberkuloseinstitusjoner ved at bygningen ble overtatt av psykiatrien. Samtidig representerer Ekely en særpreget historie ved at dette i mer enn 20 år var avdeling for tuberkuløse sinnslidende ved Valen sykehus før det ble etablert koloni for langtidspasienter. Bygningen er tegnet av arkitekt Ole Landmark, en av tidens fremste arkitekter, og har sitt forbilde i bergenske lystgårder fra 1700-tallet. Hageanlegget rundt bygningen og orientering mot sol og utsikt er typisk for tuberkuloseinstitusjoner og utgjør en integrert del av det opprinnelige anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter hovedbygningens og uthusets eksteriør og uteområde vist på kart.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 9901364 320114-Ekely

Kompleks 9900126 Valen sjukehus



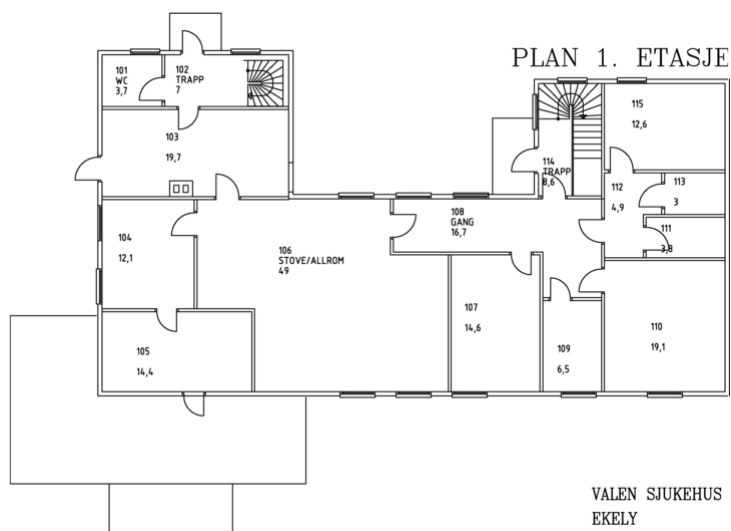
Ekely med uthus. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



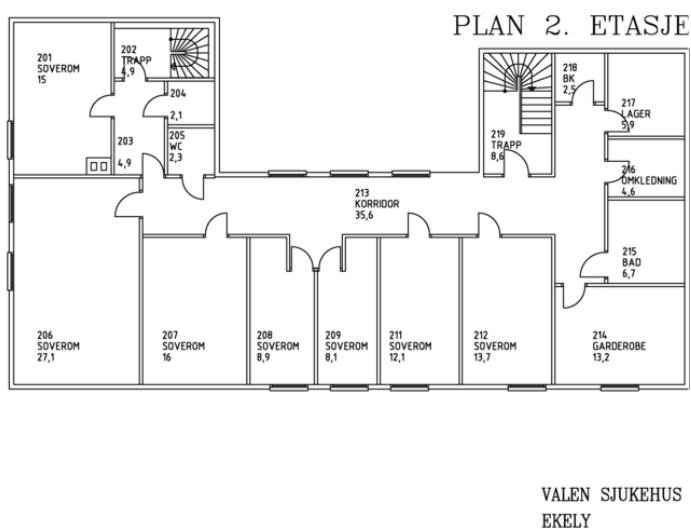
Terrassen på sørsiden. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Ekely sett fra sørøst. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Plantegning 1. etasje.



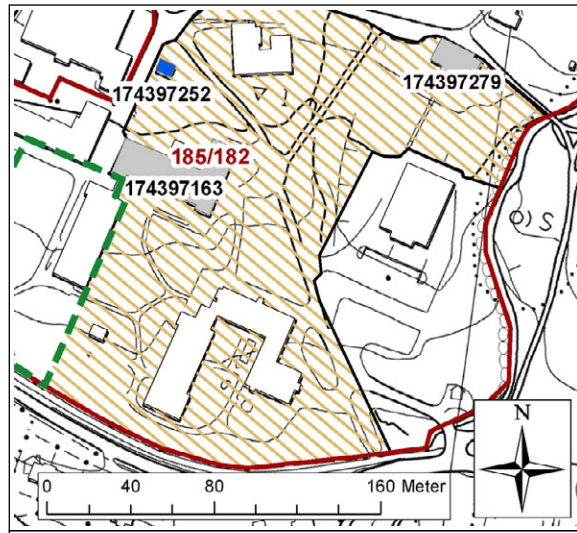
Plantegning 2. etasje.

BYGNING 9901375 320153-Gamle brannstasjon

Kompleks 9900126 Valen sjukehus

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: HV Helse Fonna HF
GAB nr: 174397252
Gnr/bnr: 185/182
Oppført: - 1910
Byggherre: Søndre Bergenhus amt
Arkitekt: trolig Sigurd Lunde, Bergen
Opprinnelig funksjon: Helse/pleie
Nåværende funksjon: Helse/pleie
Bygningsart: Brannstasjon
Regulering: Ikke registrert
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Rektangulær enetasjes mindre bygning, hvitmalt liggende panel, høyt skifertekket valmtak, rødmalt grunnmur. Tofløyet brunmalt port på kortsiden mot nord flankert av stående sprossedelte vinduer. Gangdør langsiden nord. Nyere tilbygget levegg med vindusåpninger.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget som brannstasjon /sprøytehus for sykehuset.

Vern

Formål: Formålet er å bevare brannstasjonen/sprøytehus som en arkitektur- og helsehistorisk viktig del av bygningsmiljøet på Valen sykehus og som godt bevart eksempel på liten brannstasjon/sprøytehus fra omkring 1910. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes.

Begrunnelse: Brannstasjonen /sprøytehuset har høy arkitekturhistorisk og helsehistorisk verdi som økonomibygge og som del av et samlet bygningsmiljø med svært stor bevaringsverdi. Bygningen har vært en forutsetning for sykehusets brannberedskap før bilvei og etablering av kommunal brannvakt med utrykningskjøretøyer. Arkitekturen har samme arkitektoniske motiver som de gamle pasientbygningene, men tilpasset til en trebygning. Bygningen har svært høy autentisitet i eksteriøret og er et viktig historiefortellende element i det differensierte bygningsmiljøet på Valen.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



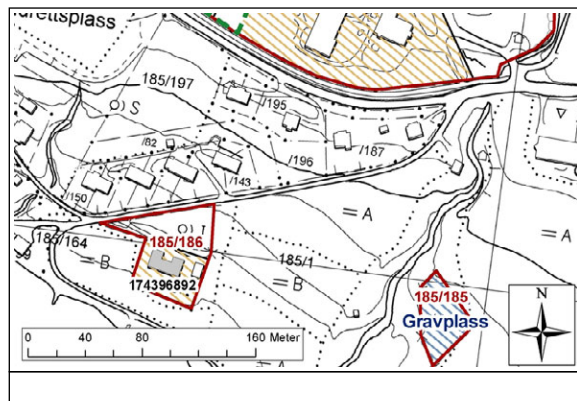
Gamle brannstasjon. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Brannstasjonen sett fra nordvest. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HV Helse Fonna HF
GAB nr:	-
Gnr/bnr:	185/185
Oppført:	- 1911
Byggherre:	Søndre Bergenhus amt
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Gravminne
Nåværende funksjon:	Gravminne
Bygningsart:	Ymse
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Innhegnet gravlund umiddelbart sør for nordre Valelelv midtveis langs nedre løp mellom fylkesveien og Valevågen. Plasseringen i landskapsrommet ved elven knytter gravlunden til naturelementene og gjør at den er skjermet fra det sentrale sykehusområdet. Gravlunden er omkranset av store trær, for en del edelløvskog. Mot nord er gravlunden hegnet inn av rullesteinsmur med smijernsport, trolig fra 1950- eller 1960-tallet. Et stakittgjerd mot øst, sør og vest avgrenser gravlunden mot skogholtet og innmarka. Inngangspartiet er hellelagt med regelmessig hogde heller, delvis hellelagt gangsti, åpen gressmark, svakt hellende mot vest. To store og to mindre gravmæler med stående steiner umiddelbart vest for porten. Lange rekker med rektangulære slepne steiner i bakken markerer anonyme graver for avdøde pasienter. Et mindre antall har navn, fødselsdato og dødsdato. Liten støpul umiddelbart sør for port til gravlund. Adkomstvei går langs elven fra stranden i vest eller fra fylkesveien i øst.

Sammendrag bygningshistorie

Anlagt etter lokale protester mot at pasienter fra Valen sykehus skulle gravlegges på den ordinære gravlunden i bygda. De fleste pasientgraver er anonyme. De større gravmælene er for tidligere ansatte, blant annet mangeårig overlege Konrad Lunde og hustru.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare gravlunden som arkitektur- og helsehistorisk viktig eksempel på gravlund knyttet til psykiatrisk sykehus i 20. århundre. Vernet skal sikre gravlundens arkitektur, gravmæler og støpul og opprettholde vegetasjonsskjerm. Sammenhengen med landskap og vassdrag med omkringliggende storvokst edelløvskog skal opprettholdes.
Begrunnelse:	Gravlunden er et unikt eksempel på gravplass eksklusivt knyttet til psykiatriske pasienter i 20. århundre og har betydelig kulturhistorisk verdi. Sykehusgravlund taler tydelig om pasientenes posisjon i et etablert lokalsamfunn, og den enkle utformingen av gravlunden er i tråd med periodens syn på de gravlagte pasientenes posisjon. Gravminnenes størrelse og utførelse vitner tydelig om de avdødes ulike plassering i det sosiale og medisinske hierarki på sykehuset. Gravlunden representerer slik også et minnesmerke både over et stort antall navnløse avdøde pasienter og et minnesmerke over storsamfunnets skiftende oppfatninger av sinnslidende og sinnslidelse.
Omfang:	Vernet omfatter gravlund med omkringliggende område innenfor eiendomsgrense vist på kart.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903014 Gravlund

Kompleks 9900126 Valen sjukehus



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.



Inngang til gravplassen. Foto: Reidar Handeland, Helse Fonna HF



Foto: Reidar Handeland, Helse Fonna HF



Gravplassen sett fra nord. Foto: Reidar Handeland, Helse Fonna HF